

УДК 631.1

ТРУДОВІ РЕСУРСИ РИСОСІЮЧИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

В.В.ДУДЧЕНКО – к.с.-г.н., с.н.с., Інститут рису НААН України,
Р.В.МОРОЗОВ – к.е.н., докторант ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН України

Постановка проблеми. Формування соціального середовища у поселенській мережі пов'язане насамперед із системою розселення, територіальною розосередженістю навколо неї земельних угідь та сільськогосподарським виробництвом. Їхній взаємозв'язок і збалансованість є основною вимогою усталеної відповідності економічних і соціальних реформаційних перетворень. Тобто, сільська поселенська мережа певного адміністративно-територіального утворення повинна органічно поєднувати в собі економічний і соціальний потенціали. Основоположним чинником їхнього поєднання має бути виробнича діяльність, ефективність якої ґрунтується на раціональному використанні продуктивних сил, зокрема трудових, земельних і матеріально-технічних ресурсів [2, с. 779].

Нині в Україні виробництвом рису займаються в Херсонській, Одеській областях та в Автономній Республіці Крим (зона рисосіяння України). Зона рисосіяння України відноситься до Причорноморського макрорайону, де виділені два мезорайони: Північне Причорномор'я (Одесько – Таврійський) та Крим (економічне районування України за Поповкіним В.А.) [5 с. 87].

Стан вивчення проблеми. Зазначені питання знайшли своє відображення в наукових працях вчених Інституту рису НААН України [1, 4]. Водночас потребує уваги розв'язання проблеми комплексного дослідження ефективності використання продуктивних сил, зокрема трудових, земельних і матеріально-технічних галузевих ресурсів.

Завдання і методика дослідження. Головним завданням даної статті є дослідження трудових ресурсів рисосіючих господарств та демографічного потенціалу зони рисосіяння України.

У роботі застосовано сукупність методів наукового пізнання: діалектичний і системний підходи – для вивчення зв'язків між явищами і процесами соціально-економічного розвитку галузі рисівництва; системно-структурний та статистичного аналізу – для визначення динаміки, структури та результативності галузевого виробництва.

Результати досліджень. Серед основних показників, що характеризують населення та людський розвиток зони рисосіяння України, можна виділити:

– потенціал регіонів за чисельністю сільського населення (характеризується процентним співвідношенням сільського населення регіону від загальної чисельності сільського населення держави);

– сільський поселенський потенціал (характеризується процентним співвідношенням частка сільських поселень у регіоні від загальної кількості в державі);

– густота та чисельність населення;

– сільське населення (характеризується процентним співвідношенням сільського населення від загальної чисельності населення регіону);

– розселення сільського населення (характеризується густиною сільських поселень на 100 км²);

– формування чисельності сільського населення (характеризується процентним співвідношенням немісцевих уродженців від загальної чисельності сільського населення (табл. 1).

Для оцінки умов проживання населення (табл. 2) враховано: природні умови території для проживання населення (тепло- і вологозабезпеченість, тривалість безморозного періоду, небезпечні природні явища, забезпеченість території питною водою, а також заболоченість або засоленість земель, наявність рослинності і тваринного світу, умови відпочинку), забрудненість природного середовища (радіаційне, поверхневих вод, атмосферного повітря, ґрунтів), антропогенне навантаження на територію [3, с. 429].

Зазначимо, що середньорічна чисельність працездатних характеризує лише потенційні запаси трудових ресурсів села. У зв'язку з цим не менш важливою є оцінка його розподілу за сферами економічної діяльності та використання в суспільному виробництві, які у своїй сукупності і взаємозв'язку створюють цілісну систему показників ефективності праці в процесі створення нею (працею) внутрішнього валового продукту й національного доходу [2, с. 41, 42]. У 2008 р. із загальної кількості працездатних працювали в рисосіючих господарствах 2839 осіб (табл. 3).

Таблиця 1 – Основні показники, що характеризують населення та людський розвиток зони рисосіяння України [3, с. 264, 265, 248, 249]

Показники	Адміністративно-територіальна одиниця (область /АРК)		
	Автономна Республіка Крим	Одеська область	Херсонська область
Потенціал регіонів за чисельністю сільського населення, % *	4,6 – 7,0	4,6 – 7,0	до 3,0
Сільський поселенський потенціал, %	2,50 – 3,50	3,51 – 5,00	до 2,50
Густота та чисельність населення, осіб / км ²	до 30 30-40	41-80	30-40
Сільське населення, % *	20,0-35,0	20,0-35,0	35,1-45,0
Розселення сільського населення, поселень на 100 км ²	3,0 – 4,0	3,0 – 4,0	до 3,0
Формування чисельності сільського населення, % *	понад 30,0	10,0 – 20,0	понад 30,0

* За даними 2001 р.

Таблиця 2 – Умови проживання населення [4, с. 68]

Зона рисосіяння України		Умови проживання населення (за екологічним станом території)
Область /АРК	Адміністративні райони	
Автономна Республіка Крим	Джанкойський	Задовільні
	Красноперекопський	Задовільні
	Нижньогірський	Задовільні
	Роздольненський	Задовільні
	Советський	Задовільні
Одеська	Ізмаїльський	Помірно сприятливі
	Кілійський	Задовільні
Херсонська	Голопристанський	Задовільні
	Каланчацький	Задовільні
	Скадовський	Задовільні

Висновки та пропозиції. Проаналізовано трудові ресурси рисосіючих господарств України. З нових позиції розглянуто основні аспекти демографічного потенціалу зони рисосіяння України.

Перспектива подальших досліджень. Подальші дослідження в цьому напрямі доцільно спрямувати на оцінку і використання матеріально-технічних ресурсів галузі рисівництва України.

Таблиця 3 – Середньооблікова чисельність працівників рисосіючих господарств України у 2008 р. *

Показники	Зона рисосіяння України									
	Херсонська область		Одеська область		Автономна Республіка Крим					
	Адміністративні райони									
	Голопристанський	Каланчацький	Скадовський	Ізмаїльський	Кілійський	Джанкойський	Красноперекопський	Нижньогірський	Роздольненський	Советський
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві – усього осіб	306	246	34	396	141	715	318	476	207	
у рослинництві, осіб	306	156	32	332	115	681	277	387	151	
у тваринництві, осіб	-	90	2	64	26	34	41	89	56	

*Без фермерських господарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Галузева комплексна програма "Рис України – 2005-2010" / [Ванцовський А.А., Сідоров Т.Т., Пушка П.Г. та ін.]. – К.: УААН, 2004. – 54 с.
2. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / [голова редакційної колегії М.В. Зубець]. – К.: Аграрна наука, 2004. – 844 с.
3. Національний атлас України. – К.: ДНВП "Картографія", 2007. – 440 с., іл.
4. Районування зони рисосіяння України: монографія / [Дудченко В.В., Кропивко М.Ф., Морозов Р.В., Чекамова О.І.]. – Херсон: Стар, 2009. – 95 с.
5. Розміщення продуктивних сил: [підруч.] / В.В. Ковалевський, О.Л. Михайлюк, В.Ф. Семенов та ін.; За ред. В.В. Ковалевського, О.Л. Михайлюк, В.Ф. Семенова. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 546 с.